

DALAMAN YÖRESİNDEN TESPİT EDİLMİŞ AVCILIKLA İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR ÜZERİNDE BİR DEĞERLENDİRME*

Araş. Gör. Aslı BÜYÜKOKUTAN**

ÖZ: Bu yazıda, Dalaman (Muğla) yöresinden tespit edilmiş avcılıkla ilgili inanış ve uygulamalar ele alınıp üzerlerinde yorumlar yapılmaya çalışılacaktır. Tespit edilen inanışlar ve bu inanışlara bağlı uygulamalar, ava çıkış öncesi, av sırası ve av sonrası bağlamında ele alınıp yorumlanacaktır. Böylece, Dalaman ve çevresinde yok olmak üzere olan av kültürünün gün ışığına çıkarılması hedeflenmektedir.

Örneklere ve tespitlere geçilmeden önce, eski Türk hayatında avın yeri üzerinde kısaca durulacaktır. Çalışmanın esas bölümünü, sahada derlemeler yoluyla elde edilmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan, belirli kuralları olan, yöre insanının inanç ve düşünce yapısını, yörenin kültürüne ait izleri yansıtan avcılıkla ilgili inanç ve pratikler oluşturacaktır

Anahtar Kelimeler: Dalaman, Avcılık, İnanç, Uygulamalar

An Evaluation Related to the Beliefs and Practices about Hunting Observed at Dalaman Region

ABSTRACT: In this article, the beliefs and practices related to hunting observed at Dalaman (Muğla) region were taken in to consideration and interpreted. The observed beliefs and related practices are discussed within the stages of pre-hunting, during the hunt, and post-hunting. As can be understood, the primary aim of the study is to highlight the hunting culture which is fading away in this specific region of Turkey, the Dalaman region.

Before moving to the examples and observations, briefly the place of hunting in the old Turkish lifestyle is pointed out . At the core of the

* 15-16 Kasım 2006 tarihleri arasında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin İstanbul'da düzenlediği "Türk Kültüründe Av Sempozyumu"nda sunulan bildirinin makale haline getirilmiş şeklidir.

** Balıkesir Üni. Fen-Ed. Fak. TDE Böl. abuyukokutan@hotmail.com.

study, the beliefs and practices related to hunting, which are obtained through interviews with the local people will reflect their beliefs and thoughts that accumulated as heritage and transmitted among generations about the regional culture will be dealt.

Key Words: Dalaman, Hunting, Belief, Practices

I. Giriş

Eski Türk hayatında büyük bir öneme sahip olan ve başlangıçta ayinsel bir karakter arz etmekle birlikte, zamanla bu yönü zayıflayan törenlerden biri de, Kâşgarlı Mahmud'un *sığır* maddesinde açıkça ifade ve izah ettiği umumî avlardır. Bu umumî av merasimlerinin izlerine destanlarda da rastlıyoruz (Köprülü, 2004: 89). Oğuz Han destanının gerek İslami (Togan, 1982), gerekse İslamî olmayan (Ergin, 1988) nüshalarında avlar büyük bir yer tutmaktadır. Dede Korkut Kitabı'nda da avın önemini çok açık bir şekilde görmekteyiz (Ergin, 1997). Dirse Han Oğlu Buğaç Han boyunda, Boğaç Han, bir boğayı öldürdükten sonra beylik almaktadır. Yine, kendisini kıskanan yoldaşları, büyük bir suç olarak Boğaç'ın, "*göksi güzel kaba tağa ava çıktığını, babası var iken av avlayıp kuş kuşladığını*" Dirse Han'a bildirirler ve Dirse Han, oğlunu av sırasında yaralar (Ergin, 1997: 82-85). Salur Kazan'ın evinin yağmalandığını anlatan boyda da Ulaş Oğlu Salur Kazan, beylerine, "*Yata yata yanumuz ağrıdı, tura tura bilümüz kurıdı, yoryyalum a bigler, av avlayalum kuş kuşlayalum, sığın geyik yıkalum*" demekte ve hepsi atına binerek umumi ava çıkmaktadırlar (Ergin, 1997: 95-96).

Avın türüne göre iki ayrı kelime kullanılmaktadır. Yürürlerden olan yabani hayvanlar için 'av avlamak', terbiye edilip ava alıştırılmış kuşlarla yapılan uçar avları için de 'kuş kuşlamak' deyimleri vardır. Av ve kuşun sultanların adet ve törelerinden olduğunu ve her birinin ayrı belli bir iş olduğunu söyleyen Ali Şir Nevai, bunun ikisine birden 'şikar' dendiğini ve avda umdenin geyik olduğunu belirtir. Kaşgarlı Mahmut, yürürlerden av hayvanı için 'geyik' demekte ise de bunu genel olarak eti yenen hayvanlardan ceylan, sığın ve dağ keçisi gibi hayvanlar anlamına almaktadır (Gökay, 2000: CCCXI).

Oğuz boylarının kurban ziyafetlerine *şeylan-şölen* adı verilmektedir. Oğuz boylarının şölenlerinde, her boya, kurbanın muayyen bir uzvu verilir, bu muayyen et parçalarına *söğük* adı verilir. *Yug - umumi matem-* ve *sığır* ayinlerinden sonra, ya da cüluslardan, kurultaylardan sonra mutlaka şeylan tertip edilirdi (Köprülü, 2004: 83-86). W. Radloff tarafından neşredilen Uygurca Oğuz destanında çeşitli sebeplerle şölenler düzenlendiğini görüyoruz (Ergin, 1988: 29-40). Dede

Korkut Kitabı'nda da, hemen her hikayede hükümdarlar tarafından çeşitli sebeplerle şölenler tertip edilmektedir (Ergin, 1997: 77-251).

Kültür, oluştuğu toplulukların dünya görüşüne ve insan anlayışına, tarihe ve değerler sistemine sahip olması nedeniyle her toplulukta değişik unsurlardan oluştuğu için çeşitli yapılarda karşımıza çıkar (Yıldırım, 1998: 37-42). Avcı göçebe toplumun ilk dönemlerinde “sosyal ve reel” bir tehlike arz eden vahşi bir hayvanın öldürülmesi son derece fonksiyonel ve gerçekçidir. Oğuz Kağan, toplumu ve toplumun geçim kaynağı sürüleri tehdit eden “canavar”ı öldürürken; Boğaç, Bayındır Han'ın beslediği iki vahşi hayvandan birini öldürmüştür (Duymaz, 1998: 39-50).

Bu yazıda, Dalaman (Muğla) yöresinden tespit edilmiş avcılıkla ilgili inanış ve pratikler hakkında bilgiler verilmeye, dikkat çeken bazıları üzerinde yorumlar yapılmaya çalışılacaktır. Ava çıkış öncesi, av sırası ve av sonrası başlıkları altında aktarılacak olan, Dalaman yöresinin yok olmaya yüz tutan avla ilgili inanış ve uygulamaları gün ışığına çıkarılmaya çalışılacaktır.

II. Araştırma Bölgemizde “Av” Sözcüğünün Kullanımı ve “Av”a Bakış

Araştırma bölgemizde, avcılık “koyalamaca” adıyla bilinmektedir. Önceleri bir geçim kaynağı olarak görülen avcılık, günümüzde atalardan öğrenilen bir spor, gelenek olarak görülmektedir.

Kaynak şahıslarımız arasındaki ortak görüş; avcılığın pirinin, avarelik olduğu, avla çok fazla ilgilenenlerin işlerinden geri kalacakları ancak spor olarak haftada bir iki defa ava çıkmanın faydalı olacağı şeklindedir. Avcılığın, iyi halliyi orta, orta halliyi fakir, fakiri de iyice kötü duruma düşüreceği düşünülmektedir (K.Ş. 18). Bununla birlikte, avcılığın bir hastalık haline gelebildiği, çift süren, tarlaya buğday eken bir avcının, av tüfeğinin sesini duyar duymaz her işini bırakarak, yalın ayak ava koştuğu ifade edilmektedir (K.Ş. 19).

Günümüzde atalardan gelen bir gelenek olarak görülen ve daha çok spor amaçlı yapılan avcılığın daha önceleri, bir geçim kaynağı olduğu aktarılmaktadır (K.Ş. 21). Ayrıca, avın, dinimizce de mübah olduğu, bu sporun detaylarını öğrenmek için zaman zaman avcı kulüp başkanlarına da danışıldığı belirtilmektedir (K.Ş. 24). Hali vakti yerinde olan, evinde her türlü yiyeceği bulunan insanların, yılda bir iki defa spor amaçlı avlanmalarının dinimizce de uygun olduğu, ancak sürekli avlanmanın ve hayvanları yok etmenin günah olduğu vurgulanmaktadır (K.Ş. 22).

Avcılığın, bir aşk olduğu, av arkadaşlığının, hastane ve askerlik arkadaşlığından daha önemli olduğu ifade edilirken, düşman dahi olursa, av sırasında her şeyin unutulduğu anlatılmaktadır (K.Ş. 2).

Ziya Gökalp, avcı Türklerin hayatının, sürü sahibi Türklere nazaran oldukça iyi olduğunu, bununla ilgili hikâyelerin Camiü't-Tevarih'te de bulunduğunu ancak avcılığın, sahibine bir servet getirmediyini belirtmektedir (Gökalp, 1976: 331-333).

III. Avla İlgili İnanış ve Uygulamalar

A. Ava Çıkış Öncesi

1. Ava Çıkış Zamanı İle İlgili İnanışlar

Araştırma bölgemizde, ava çıkış zamanı inanç boyutundan yavaş yavaş sıyrılmaya ve devletin belirlediği günlere yayılmaya başlamıştır. Modern hayatın getirdiği şartların etkisiyle av, cumartesi, pazar ve çarşamba günlerinde, av komisyonunun belirlediği sahalarda yapılmaktadır. Hava sıcaklığı yüksek olduğu için av, sabah erken saatlerde başlamakta, akşam hava kararana kadar devam etmektedir.

Kaynak şahıslarımız, avlanmayı Orman İşletme Müdürlüğü'nün belirlediği tarihlerde yaptıklarını, hayvanların çiftleşme ve yavrulama dönemlerinde avlanmadıklarını, ava genellikle sabahları ve akşamüzerleri çıktıklarını, projektörle gece avcılığının yasak olmasına rağmen zaman zaman yaptıklarını ifade etmektedirler (K.Ş. 1)². Bunun yanı sıra, avlanma zamanının, avın türüne göre değişmekte olduğu, örneğin, keklük avına sabah erken saatte gidilirken, yaban domuzu avına gece gidildiği belirtilmektedir (K.Ş. 2). Avcılar, bazı arkadaşlarının, keklüklerin çiftleşme zamanı olan mart ve nisan aylarında, erkek keklüğün sesini kasete alıp av yerinde dişi keklüklere dinlettiklerini ve sesi duyan dişi keklükler gelince avladıklarını anlatmaktadırlar (K.Ş. 3).

Bu modern çizginin yanı sıra bazı geleneksel unsurlar da korunmaktadır. Perşembe günü öğleden sonra başlamak üzere, cuma günü öğleye kadar ava gidilmemekte, ayrıca dini günlerde avlanılmamaktadır. Kaynak şahıslarımız, iyi bir avcının, av yasaklarına uyması gerektiğine, uymazsa, Cenab-ı Allah'ın ona bir darbe vuracağına inanmaktadırlar. Hayvanların yavrulama zamanlarında avlanmanın ve avın yaralı olarak bırakılmasının dinen günah olduğu ifade edilmekte, Avrupa'da olduğu gibi önce uyutucu silahla hayvanın uyutulması ve daha sonra vurulması

² Araştırma bölgemizde görüşülen kaynak şahıslar (K.Ş) şeklinde kısaltılmış olup, kişiler hakkındaki bilgiler bildirinin sonunda verilmektedir.

gerektiği düşünülmektedir (K.Ş. 5). Nasıl ki mahalle içinde kılıfsız tüfek taşımak, yerleşim alanlarının beş yüz metre yakınında ve av komisyonunun belirlediği sahalar dışında avlanmanın yasak olduğu biliniyorsa; kutsal olarak bilinen günlerde ava çıkmanın ve hayvanlar su başında iken avlanmanın uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır (K.Ş. 16).

Araştırma sahamızda tespit ettiğimiz bir diğer konu ise, bölgede gece avının tercih edilmemesidir. Buna sebep olarak da, en yakın arkadaşlarımı, gece avında, domuz zannederek vurmalarını ve bu kişilerin ailelerine karşı vicdan azabı duymalarını göstermektedirler (K.Ş. 18).

2. Avdan Önce Uğur ve Uğursuzluk Getireceğine Dair İnanışlar

Kaynak şahıslarımız, deneyimlerinden yola çıkarak, ava çıkmadan önce söylenen bazı sözlerle yaşanan bazı olayların, avda uğur veya uğursuzluk getireceğine inanmaktadırlar. Araştırma bölgemizde, ava çıkılmadan önce, avın uğurlu ve bereketli olmasına yönelik kimi sözleri sarf edilmektedir. Bu sözlerden, “Avin kanlı olsun” (K.Ş. 1), “Avin bol olsun, bir dişi, bir erkek kalsın” (K.Ş. 6), “Uğurlar ola” (K.Ş. 8), “Şansın açık olsun” (K.Ş. 10), “Rast gele” (K.Ş. 20) tespit edebildiklerimiz arasındadır.

Bunun yanı sıra, avın uğurlu ve bereketli geçmesi için bazı pratikler de gerçekleştirilmektedir. Bu pratiklerin başında, av tüfeğinin akşamdan tavuk kümesinin önüne uzatılması ve tavukların tüfeğin üzerinden atılması gelmektedir (K.Ş. 11). Yine, sabahleyin namaz kılınp, tüfeğe, av fişegi besmele ile konulursa, o tüfeğin akşama kadar uğurlu olacağına inanılmaktadır (K.Ş. 9).

Avcılar, ava çıkmadan önce bazı yasakların ihlal edilmemesine büyük bir özen göstermektedirler. Avcılara, nereye gittikleri hiçbir şekilde sorulmamakta (K.Ş. 4), eğer yanlışlıkla sorulursa “Ava değil, öyle bir dolaşmaya gidiyoruz” denilmektedir (K.Ş. 7). Avcının önünden geçebilecek gebe veya âdet gören bir kadının, kara kedinin, tavşanın veya yılanın uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır (K.Ş. 6, K.Ş. 8, K.Ş. 10). Yine, ava giden avcının önünde bir köpek yuvarlanırsa avın olmayacağı, av etinden yiyen birinin, elini ağzını yıkamamasının bir sonraki avlar için uğursuzluk getireceği (K.Ş. 15) düşünülmektedir. Ayrıca, avcılar arasında, uğursuz olarak kabul edilen bazı kişilerle ava çıkılınca, avın uğurunun kaçacağı ve eli boş olarak eve döneceği söylenmektedir (K.Ş. 19).

Kaynak şahıslarımız, doğadaki her canlının bir koruyucusu olduğunu, Allah, o avın vurulmasını istemiyorsa, avlanma sırasında mutlaka bir terslik çıktığını ifade etmişlerdir (K.Ş. 16). Bu durum, “Av, nasipse, Yedden de Yemen’den de gelir. Nasip değilse, ne gelir elden” cümlesiyle

vurgulanmaktadır (K.Ş. 22). Farelerin, karada ağıları dişleriyle kesmelerinin, o yıl kazancın bol olacağına işaret olduğuna inanılmakta; avın uğurlu geçmesi için, ağıları ilk defa kayığa koyarken, ağın altına biraz miktar para koymanın; yeni bir kayığı ilk defa denize indirirken, kurban kesmenin, ya da baklava, lokum dağıtmanın avın bereketini arttıracığı düşünülmektedir (K.Ş. 20). Yine, bir sonraki avın uğurlu olması için, vurulan kuşların kanadı, ocak üzerinde ütülenip, av köpeğine yedirilmektedir (K.Ş. 16). Ayrıca, önce sağ ardından sol fişeğin, besmele ile av tüfeğine doldurulduğu, böylece avın, dinimizce mekruh olmayacağı belirtilmektedir (K.Ş. 21).

3. Avdan Önceki Uğursuzluğu Ortadan Kaldıracağına Dair İnanışlar

Araştırma bölgemizde, avdan önceki uğursuzluğu yok etmek adına yapılan bazı uygulamalar söz konusudur. Bu uygulamalarda yaşlı kadınların büyük rolleri vardır. Örneğin, bir kişi, av etinden yedikten sonra elini, ağzını yıkamazsa uğursuzluk olacağına ve avcının tekrar avlanamayacağına inanılmaktadır. Bu uğursuzluğu ortadan kaldırmak için, yaşlı bir kadına, “Benim tüfeğimi şalvarının içine sok da, paçandan geçiriver, benim avım tutuldu” denilmekte ve yaşlı kadın, tüfeği paçasından geçirirse, avın uğuru açılmaktadır (K.Ş. 7). Yine, bu tür bir uğursuzluğu ortadan kaldırmak için, av silahı yaşlı kadınlara okutulmaktadır (K.Ş. 14).

Av hayvanına ateş edilince, hayvan yaralı olarak kaçarsa, bir önceki av etinden âdet gören bir kadına verilmiş olabileceği ve bu yüzden avın tutulduğu akla gelmektedir. Bu uğursuzluğu gidermek için, kırk tane küçük taş toplanıp iyice yıkanır ve av tüfeklerinin içine doldurulur. Âdetli olmayan bir kadının şalvarının içinden geçirilir ve böylece avın bereketi geri gelir (K.Ş. 15). Bir diğer uygulama da, büyük bir ateşin yakılıp, üzerine saç ayağının konulması ve ateş söndükten sonra saç ayağının altından av tüfeğinin geçirilmesi şeklindedir (K.Ş. 16).

B. Av Sırası

1. Av Sırasında Uğursuzluk Getireceğine Dair İnanışlar

Araştırma bölgemizde, avlanma sırasında yapılacak bazı davranışların uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır.

Vurulan ve yaralanan hayvanı kesinlikle bulmak ve kesmek gerekmektedir. Aksi takdirde, gelecek av bereketsiz geçecektir (K.Ş. 1). Av sırasında yılan görmek uğursuzluk sayılır. Bunun yanında, özellikle geyikler su içerken, bazı hayvanlar tünekteyken avlanmaz (K.Ş. 2). Av sırasında, avcılarının birbirlerinden fişek alıp vermeleri uğursuzluk getirir.

Verenin kısmeti kapanır ancak mutlaka vermek gerekirse, yerine boş fişek alınmalıdır (K.Ş. 5, K.Ş. 11). Av sırasında, silahın bir başkasına verilmemesi gerektiği, kazayla ölüm olayına sebep olabileceği şeklinde de açıklanmaktadır (K.Ş. 13).

Bunların yanı sıra, herkesin ihtiyacı kadarını avlaması gerektiği, ihtiyacından fazla avlanan avcılarının günah işlediği belirtilmektedir (K.Ş. 13). Ayrıca, av sırasında hiçbir şey avlayamamak ve eve eli boş olarak dönmek uğursuzluk sayılmaktadır (K.Ş. 23).

2. Av Sırasında Avlanmaması Gerektiğine İnanılan Hayvanlar

Kaynak şahıslarımız, av sırasında bazı hayvanları avlamadıklarını anlatmışlar ve bunların nedenlerini gerek av deneyimlerinden yola çıkarak, gerekse atalarından öğrendikleri şekilde ifade etmişlerdir.

Araştırma bölgemizde domuz, insanlara zarar verdiği için avlanmakta; ancak, dinen haram olduğu için yenilmemektedir. Domuz, çatal tırnaklı ve geviş getiren bir hayvan olduğu için, dinimizce yenilmesi haramdır (K.Ş. 2). Yine domuz, solucan yiyen, mezarları kazan pis bir hayvandır. Ancak bronşiti olan, çeşitli maddelere karşı alerjisi olan hatta kansere ve iyileşmeyen bazı yaralara sahip olan kişilere, domuzun sol tarafından pay kesilip közde pişirilerek yedirildiği ve tedavi oldukları görülmüştür (K.Ş. 23). Kaynak şahıslarımız, domuzun yenilebilen çok az bir etinin olduğunu ancak o kısmın yerinin tam olarak tespit edilmesinin mümkün olmadığını, bu nedenle avlanan domuz etinin turistlere satıldığını belirtmektedirler (K.Ş. 17).

Kartal, karga, saksığan, atmaca gibi hayvanların da kursakları olmadıkları, geviş getirdikleri ve çatal tırnaklı olup leş yedikleri için eti yenilmemekte (K.Ş. 1), bu hayvanları yemek, dinimizce haram kabul edilmektedir (K.Ş. 4).

Kaynak şahıslarımız kumruya karşı büyük bir sevgi duymakta, kutsal kuş olarak bakmaktadırlar. Kumru, “ulu kuş” diye adlandırılmakta, evcil olduğu ve insanlara yakın durduğu için avlanmamaktadır (K.Ş. 2). Kumrunun, insan soyundan geldiğine inanılmakta (K.Ş. 4) bununla ilgili şöyle bir efsane anlatılmaktadır: “Eskiden bir adamın üç tane kızı varmış. Eşi ölünce adam, başka bir hanımla evlenmiş. Bir gün kadın, kızın birine ipeği, iplik olarak sarmasını söylemiş. Kız, beceremeyince, kadın onu tokatlamış. Kız, kaçmış. Diğer kızlar da, evde yağı dökünce, üvey annelerinden korkup, kendi aralarında anlaşarak evi terk etmişler. Kumru orada ‘Guguk guuk’ diye baygın baygın ötüyormuş. Kızlar da onun sesine ‘Biz de yağ döktük’ diye eşlik etmişler ve Allah tarafından kuş olmuşlar. Bazı kumruların boyunlarında sarı bir çizgi vardır. Bu çizgili kumruların, bir

rivayete göre, kızlar olduğu söylenir. İnsan soyundan geldiklerine inanıldığı için kumru eti yenilmez” (K.Ş. 3).

Kumrunun inançlarımıza göre kutsal bir hayvan olduğuna dair anlatılan benzer bir efsane de şöyledir: “İki kardeş, dağda gezerken birbirlerini kaybetmişler. Kızın, kardeşinin ismi Yusufmuş. Onu Yusuf Yusuf diye ararken bulamamış. Annesinden, babasından korktuğu için eve de dönememiş. Allah'a, ‘Allah'ım beni kuş et, Yusuf'u bulayım’ diye dua etmiş. Allah da duasını kabul etmiş. Fakat hala öterken Yusuf Yusuf diye ses çıkarır” (K.Ş. 23).

Yine kumrunun etinin, yavan ve ekşi olduğu belirtilmekte, avlanmasının günah olduğuna dair şöyle bir rivayet anlatılmaktadır: “Hazret-i Peygamberimiz, gâvurlardan kaçıp kavak ağacına saklanmış. Kumru da, ‘Günlüklük, Günlüklük’ diye öterek, gâvurları günlük ağacına yönlendirerek Peygamberimizi saklamış” (K.Ş. 23). Kumrunun avlanmama nedeni olarak gösterilen bir başka neden de, kanının, insan kanına çok yakın olması ve kadınlardaki gibi âdet görmesidir (K.Ş. 6).

Araştırma bölgemizde, avlanılmasına şiddetle karşı çıkılan ve hakkında birçok efsane ve rivayetin anlatıldığı, kutsal kuşlardan bir diğeri de güvercindir. Güvercinin, vurulduğu zaman, pervane gibi havada döndüğü, boynunun kıbleye doğru düştüğü, gözünden yaş aktığı (K.Ş. 2), ve güvercin vuranları tüfek teptiği, ağzının, burnunun kan içinde kaldığı, tüfeğinin parçalandığı (K.Ş. 4) ifadelerinden, kutsal olarak kabul edildiğini görüyoruz. Bir rivayete göre, Hz. Muhammet zamanında güvercinin ayaklarına mektup bağlanmış ve postacılık görevini üstlenmiştir (K.Ş. 2). Kaynak şahıslarımız bir de, *tahtalı güvercin* denilen, Şubat-mart-nisan aylarında gelen bir güvercin çeşidinden bahsetmektedirler. Tahtalı güvercinlerin de aynı şekilde avlanmadığını, yanlışlıkla vurulduklarında, boyunlarının daima kıbleye doğru düştüğü belirtilmektedir (K.Ş. 3). Ayrıca, güvercinlerin genellikle çift olarak gezdikleri, birisi vurduğu zaman, diğeri ağladığı belirtilmektedir (K.Ş. 23).

Güvercinin kutsallığına dair anlatılan rivayetlerden birisi şu şekildedir: “Bir avcı arkadaşım, güvercin avına gitmişti. Güvercinlerin Dalaman Çayı'na indiğini görmüş. Tam ateş edeceğinde, güvercinleri, yeşil sarıklı, abdest alan insanlar olarak görmüş. Tüfeği indirip tekrar bakınca, güvercinlerin su içtiğini görmüş. Tekrar tüfeği alınca, aynı şekilde, yeşil sarıklı, abdest alan insanlar olarak görmüş. Tüfeği omuzladığı gibi eve kaçmış” (K.Ş. 5). Bir başka avcı, güvercine ateş etmeye hazırlandığı sırada, güvercini gelin olarak gördüğünü ve vazgeçtiğini ifade ederken (K.Ş. 6), bir diğer kaynak şahsımız, ağaçtaki güvercin alayına hedef aldığı zamanda, bir kızı ağacın başında otururken gördüğünü anlatmaktadır (K.Ş. 15).

Güvercin ve keklikle ilgili aktarılan bir efsaneye göre: Hazret-i İbrahim zamanında, Hazret-i Muhammet Peygamberimizi sıkıştırmışlar. O zaman, Peygamberimizin üzerinde güvercinler uçuyor, keklikler önünden geçiyormuş. Peygamberimiz onlardan yardım istemiş. Keklik, Peygamberimize ihanet etmiş ve ‘Yat da bak, saklanma’ demiş. Güvercinler ise karşıdaki karakavağı göstererek, onun içine saklanmasını söylemişler ve Peygamberimizi korumuşlar. O günden sonra, kekliğin 30-32 tane yumurtası olur, ancak tamamı çıkana kadar 2-3 tanesi hayatta kalır. Güvercin ise iki tane yumurtlar ancak hepsi çıkar. Çünkü Peygamberimiz ona ‘Alayınız çok olsun’ diye dua etmiştir. Kekliği ise lanetlemiştir (K.Ş. 23).

Kaynak şahıslarımız, gün batımının günah zamanı olduğunu ve özellikle böyle zamanlarda güvercin avına çıkılmaması gerektiğini şöyle anlatmaktadırlar: “Kille'ye güvercin avına gitmiştik. Orada güvercin alayı vardı. Akşamüzeri, güvercinlere ateş edince, güvercinler üzerimize doğru hücum etmeye başladı. Bilinçsizlik yaptık. Sonra vazgeçip, orayı terk ettik” (K.Ş. 7).

Güvercini avlamanın kötü sonuçlar doğuracağı ile ilgili olarak anlatılan bir diğer rivayet şöyledir: “Bir gün yayladayız, avareyiz. *Kaba güvercin* dediğimiz bir alay geldi. Ben, çam ağacının dibine pusuya yattım. Kuş geldi, tam hedef almıştım ki, kuş sanki çeneme çarpacak, tutamadım. Kanadı suratıma değdi ve birden kayboldu. Aradım, aradım yok güvercin. Geri geldim, yine yerime yattım. Kuş bu sefer tekrar geldi üzerime. Yine bana çarpacak. Bu sefer, ters tarafa doğru uçmaya başladı yaralı hayvan. Koşa koşa evime geldim. O günden sonra da elime silah almadım. Ava gitmedim. Belki de uğrayacaktım, çarpılacaktım” (K.Ş. 22).

Tavşan, yılın iki ayı yavrulayan bir hayvan olması (K.Ş. 23) ve dişi tavşanın kadınlar gibi aybaşı olması (K.Ş. 3) nedenleriyle araştırma bölgemizde genellikle avlanmamaktadır. Tespit edilen bir rivayete göre: “Kalabalık olarak tavşan avına gitmiştik. O zaman Dalaman Çayı çok taşardı. Ova, göl olurdu. Kan yaşı otunun içinde tavşan gördüm. Tam ateş edeceğim sırada, o tavşan insan suretine büründü. Arkadaşım Ahmet, ‘Sen ne yapıyorsun, o tavşan orada doğum yapıyor’ dedi. Dönüp baktığımda, tavşanın doğum yaptığını ve yavrularını alıp gittiğini gördüm. Bunun Allah'ın bir hikmeti olduğunu düşünerek tavşan avını bıraktım. Gidenlere de kızarım (K.Ş. 23).

Araştırma bölgemizde, kutsal olarak kabul edilen hayvanlardan birisi de geyiktir. Geyik avının cezasının çok olduğu, avlanmasının günah olduğu kabul edilmektedir. Geyiği avlayan kişilerin büyük bir felaketle karşılaşacağı, onun bir çeşit melek olduğu belirtilmektedir. Anlatılan bir rivayete göre: “Geçtiğimiz yılda, Mehmet Teke çok geyik vurmuş. En

sonunda, peri kızları Mehmet'i bir mağaraya götürmüşler. Kızların biri, geyiğin birini sağıp gelmiş ve kendisine süt ikram etmişler. Daha sonra Mehmet Teke, geyik avından vazgeçmiş" (K.Ş. 23).

C. Av Sonrası

1. Av Sonrasında Pay Dağıtımı

Kaynak şahıslarımız, av sonrasındaki pay dağıtımının önemini, "Avcılık da önemli olan vurmak, avlanmak ve eşe dosta dağıtmaktır, yemek değil" cümlesiyle ifade etmektedirler (K.Ş. 5).

Avı bereketli geçen ve iyi avlanan avcıların, avlanamayan arkadaşlarına ve komşularına pay vermesi (K.Ş. 1), av dönüşünde, av yerinde bir su başında veya evde büyük bir ateşin yakılarak hep birlikte av etinin yenilmesi (K.Ş. 23) av sonrasındaki uygulamalardandır. Av dönüşünde büyük bir zevkle yenen *deri kebabının* tarifi şöyle verilmektedir: "Avcılar, ava giderken yanlarına mutlaka bir tuz çıkını, baharat ve biber çıkını alır. Av dönüşünde, av, su başına getirilir ve büyük bir ateş yakılır. En güzeli deri kebabıdır. Hayvanın ayak tarafları bağlanıp, etleri doğranır. Birisi, hayvanın derisini çuval gibi açıp etleri içine doldurur. Bunun içine tuz ve baharatlar atılıp karıştırılır. Ağzı da yine hayvanın derisiyle bağlanır. Yere çukur açılıp içine gömülür. Üzerine odun, kömür yakılıp, o et, buharıyla pişirilir. Üzerindeki közler temizlenip, çukurdan peynir tulumu gibi çıkarılır. Sağlam, yassı bir taşın üzerine konur, bıçakla yarılır. Afiyetle yenir" (K.Ş. 2).

Yine araştırma bölgemizde, hep birlikte ava giden avcılar büyük bir av avlamışsa bunu kendi aralarında adaletli bir sistemle paylaşmaktadırlar. Bu sistemi bir kaynak şahsımız şöyle anlatmaktadır: "Geyik gibi büyük hayvan vurulursa, avcılar arasında pay edilir. Örneğin, on kişi ava gitmişse, geyik on parçaya ayrılır. Avcı olmayan birisi, arkasını dönüp 'Bu kimin?' diye sorar. Avcılar sırayla, 'Benim' diyerek alır. Payı görmeden herkes, adaletli bir şekilde hakkını almış olur" (K.Ş. 12). Bir başka kaynak şahsımızın ifadesi ise şöyledir: "Diyelim ki beş kişi ava gittik, iki tane geyik avladık ve yüz kilo eti var. Önce eşit bir şekilde pay edilir. Bir arkadaşın, gözü kapatılır ve el yordamıyla etleri dağıtması istenir" (K.Ş. 2). Bir diğer kaynak şahsımız da, av sırasında, geyiği vuran kişinin, geyiğin boynuzunu ve derisini aldığını, geri kalanının da av başkanı veya ekip başı tarafından adaletli bir şekilde paylaştırıldığını anlatmaktadır (K.Ş. 15).

2. Av Sonrasında Anlatılan Anılar

Araştırma bölgemizdeki hemen her kaynak şahsımız, av sırasında başından geçen ya da şahit olduğu bir anıyı bizimle paylaşmıştır. Anlatılanlardan bazılarını buraya almayı uygun gördük:

“Bir gün üç arkadaş tavşan avına çıktık. Dağları dolaştık, hiçbir şey bulamadık. Dönerken karşımıza bir tavşan çıktı. Arkadaşın birinde otomatik tüfek vardı. Ateş etti ama vuramadı. İş başa düştü. Vurdum ama tavşan ölmedi, yaralı kaldı. Arkadaş, arabadan indi, bir tekme vurdu, tavşan öldü. Şimdi aramızda. ‘On dört sıkıda vuramadık, bir tekmeyle öldürdün’ diye espri konusu oldu” (K.Ş. 1).

“Sene 1946, aylardan Kasım. Çift sürerken yanıma bir çocuk geldi. Bilal Ağa’nın tarlasına bir yaban domuzu geldi, kovuyoruz, ürküyor ama on dakika sonra tekrar dönüp geliyor, dedi. Ben, akşam gidip bakalım, dedim. O zaman on altı yaşındayım. Annem, nereye gittiğimizi sordu. Bilal Ağa’nın tarlasına yaban domuzu geliyormuş, oraya gidiyoruz, dedim. Annem, ‘birbirinizi vuracaksınız, gitmeyin’ dedi. Babam da, ‘o işini bilir’ dedi. Benim üzerimde beyaz ceket vardı. Babamınki de siyahtı. Onunla ceketleri değiştirdik ve gittim. Ağa’ların arasından domuz görüldü. Ateş ettim ama kaçtı. Çocuklar, yine geleceğini söylediler. Beş-on dakika geçtikten sonra domuz yine geldi. Çocuklar da domuzu vurmaya meraklıydı. Boşa ateş etmek istemedim. Çocukları başımdan savmak istedim. Çünkü domuz onları görünce korkup kaçıyordu. Çocuklara ‘siz yarın gelmeyin, kimseye de haber vermeyin, bu domuzu vurayım’ dedim. Çocuklar da kabul ettiler. Ertesi gün gittim, babama da her şeyi anlattım. Babam, ‘birlikte gidelim, birimiz domuzun geldiği yere, diğerimiz kaçtığı yere duralım’ dedi. Tüfekleri alıp, doğru tarlaya gittik. Bu arada çocuklar, ‘domuzlar senin tarlayı dağıtmışlar, arpa diye bir şey kalmamış’ dediler. Sürüler halinde geliyorlar, bunları hep beraber avlayalım, dediler. Kabul ettik. Çocuklar bir taraftan biz bir taraftan tarlaya gittik. Biz, çocuklardan önce vardık. Beklerken çocuklar gelmeyecek diye korktuk. Çocuklar bizden habersiz derenin içinde bir yerde doğuran domuzlara tüfek sıkarlar mı, diye içimize bir korku düştü. O sırada dağdan domuzların çatırtısı gelmeye başladı. O anda çocuklar da öbür tarafa gelip pusu kurmuşlardı. Ay, dolunaydı, her yer aydınlıktı, etraf çok güzel görünüyordu. Çatırtıyı duyunca tüfeği o tarafa sıktım. Babam, ‘eyvah domuzu yaraladın, vuramadın’ diye korktu. Domuzlar kaçtı.

Ertesi gün tekrar gittik. Bu defa çocuklar tarla sahibine de haber vermişlerdi. Tarla sahibi bizden önce gelip fundalıkların içine pusu kurmuştu. Yanımda hizmetkârım vardı. İkimizde farklı yerlere pusu kurmuştuk, tarla sahibinden haberimiz yoktu. Bir çatırtı duydum, o tarafa doğru yönelince tarla sahibi, beni domuz zannedip ateş etti. Ben vuruldum. Beni

yaka paça doktora götürdüler, bir gözümden oldum. Şu an bir gözüm görmüyor” (K.Ş. 2).

“Dört arkadaş *sakar meke*³ avına gittik. Göle daldık. Birer meke vuran, kenara çıksın, dedik. İki arkadaş birer meke vurup kenara çıktık. Diğer arkadaşımız çıkamayınca, vuramadığını düşündük. Tam o sırada başka bir avcının elinde, vurulmuş bir leş kargası gördük. ‘Ne yapacaksın onu?’ diye sordum. Köpeğine yedireceğini söyledi. Ver onu bana, benim bir arkadaş var, ona yedireceğim, dedim. Göldeki diğer arkadaşımız gelinceye kadar mekeleri ve kargayı temizledik. Birer mekeyi kendimiz alıp, kargayı diğer arkadaşına verdik. Yaktık mangalı pişirdik. O, karga eti olduğunu hiç anlamadı. Sadece ‘benim mekenin eti çok sertmiş’ dedi. Mekenin taşlığı çok büyük olur, kargada taşlık yoktur. ‘Benim mekenin taşlığı nerede?’ diye sorunca, ‘Seninki küçüktü, atıverdik’ dedik. Epey yedikten sonra, öbür arkadaş, karganın kafasını masaya getirip, ‘Senin yediğin buydu’ dedi. O da, ‘Eyvah, biz şimdi kargayı yedik mi?’ dedi” (K.Ş. 5).

“Dalaman’a bağlı Akkaya Mahallesi vardır. Orada sürek avı yaparken, çok büyük bir azılı üzerime geldi. İki el ateş ettim, yere yattı. İleride duran arkadaşın biri bana ‘Aferin sana’ dedi. Yerde yatan domuz, o sesi duyup arkadaşın üzerine gitti. Arkadaş iki el silah sıkmasına rağmen domuz yıkılmadı. Bana ‘Karaoğlan, beni kurtar, ölüyorum’ diye bağırdı. Gittim baktım ki arkadaşta, ne silah, ne şapka, ne ayakkabı kalmış. Domuzu yere yıktım, tüfeği sıktım, iyice canı çıktı. Domuzu açıp baktık ki, karaciğerinin iki yerinden kurşun geçmiş. Ancak buna rağmen ayağa kalkıp, arkadaşları parçalayabilecek gücü bulmuş” (K.Ş. 14).

“Bir postacı arkadaş vardı, gitmediği av yoktu. Bir akşam Göcek’e domuz avına gitmişler. Biri bir tarafa, diğeri öbür tarafa durmuş. Ancak bir süre sonra postacı yer değiştirmiş. Arkadaşının haberi yok. Ay dolunay, her yer aydınlıkmiş. Arkadaşı, domuz sanıp, postacıyı vurmuş” (K.Ş. 15).

“Bir gün altı arkadaş balık avına gittik akşamdan. O zaman vasıtamız olmadığı için Boynuzbükü denilen yere yürüyerek gittik. Yiyeceğimizi, içeceğimizi yanımıza aldık. Ama gece o kadar çok sivrisinek vardı ki uyuyamadık. Süpürgeyi şap şap sabaha kadar sırtımıza vurduk. Samanın içine girdik, yine olmadı. Sabah, balık tuttuk biraz. Yaklaşık on kilogram sokkan balığı tuttuk. Arkadaşın birine, ‘Sen bu balıkları temizle, biz tutmaya devam edelim’ dedik. Gözümüz açtı, elli kilogram da tutsak,

³ Su tavuğugillerden, göl kenarlarında, nehir ağızlarında ve deniz kıyılarında sürüler halinde yaşayan, adını aldığı alınıdaki beyaz leke dışında tamamen siyah tüylü, uzun süre ve çok hızlı uçabilen bir kuş.

arkadaşlara dağıtmak için daha fazla tutmak geliyordu içimizden. O arkadaş, balıkları temizledi, ateşi yakıp bizi çağırdı. Bir fasıl yedik, yine devam ettik. Akşam oldu. Hep beraber karşıya geçtik. Ben orada bir sürü sokkan balığı buldum. Onları alıp dışarı atarken, arkadaşın eline balığın iğnesi kaçtı. Bir parmak uzunluğunda içeri girdi. Yirmi dakika sonra arkadaş, ‘Beni sıtma tuttu’ diye bağırmaya başladı. Adamın boğazı çok kuvvetliydi ama o acıya dayanamadı. Bana, ‘Sana beş yüz bin lira vereceğim, beni şu karşıya ulaştır’ dedi. Adam ölüyor, yemeyi-içmeyi bıraktı. Nasıl yapacağız, diye düşünürken, karşıdan geçen bir kayık gördük. Ateş yaktık, beyaz gömlek salladık ama olmadı. Arkadaşa dedim ki, ‘Sen şimdi dayan, ben seni bir ameliyat yapayım.’ Arkadaşın elini bıçakla yarıp, sokkanın iğnesini çıkardım. Arkadaş, on dakika sonra, o tuttuğumuz balıkları yemeye başladı. Ben de, ‘Böyle olacağını bilseydim seni ameliyat etmezdim’ diye dalga geçtim. ‘Allah razı olsun senden’ diyerek, yiyip, içip dua etti bana ” (K.Ş. 19).

“Bir gün Dabel’in oraya boğaza gittik. Ali Osman, av serpiyordu. Beni görünce, ‘Koş koş Kasap’ dedi. Ben sokkan balığını bilmiyordum. Balıkları görünce, ‘Ne yapayım bunları?’ dedim. ‘Pantolonunun içine doldur’ dedi. Doldurdum ama bacaklarım nasıl şişti anlatamam. Denize giriyorum ama faydası yok. Kuma yatıyorum, geçmiyor. Öldüm, bayıldım. Sonra oradan bir motor geldi. Doktora gittim, öylece kurtuldum. Meğer şaka yapmış. Sonra, ‘Ulan sen beni öldürecek misin?’ dedim. ‘Ne bileyim ben senin sokkan balığını bilmediğini’ dedi.

Gülgül Ormanı’na bir domuz yerleşmiş. Kayadipli Hacı Arap’ın köpeğini öldürmüş. Adam, Dalaman’a geldi. Bize, ‘Ormana bir domuz yerleşti, yüz defa ateş ettik, yine çıkmadı, benim köpeklerimi öldürdü, size geldim’ dedi. Bizi, traktöre doldurdular, gittik. Domuzun yanına da insanın gitmesi çok zordur, insanı öldürebilir. Ben, ‘Siz domuzu çevirin, ben domuzun yanına gireceğim’ dedim. Domuzun yanına girdim. Köpek de gitti, dövmeğe başladı. Bir arkadaş da, kalabalığa güvenerek, ‘Ben de seninle gideceğim’ dedi. Gidelim, dedim. Köpek önümde, ben, domuzla sokuldum. Arkadan gelen arkadaş, işin tehlikeli olduğunu görünce, geriye kaçtı. Bir taş vardı. Taşın başına çıkarken ‘küldürt’ diye yıkıldı. Ben, domuzla yanaştım, tüfeği patlattım. Domuz yaralı halde, suyun içine kaçtı. Ben de, suyun içine daldım. Suyun içinde, beş köpek ve ben iki yüz kiloluk domuzla güreştik. Boğuşa boğuşa dışarı çıktık. Köpek sahipleri, domuzun ağzını bağladılar. Orada domuzla, ‘Benim köpeğimi yedin, buğdayımı, arpamı yedin’ diye sopa attılar. O zaman bana, ‘Sen bu Kayadibi Köyü’nün fedaisisin’ dediler. Av, heyecanlıdır. Kimisi taşa, kimisi ağaca çıkar. Örneğin; Kasap Mustafa, yirmi sene önce bir taşa çıktı, şimdi o taşa, ‘Kasap Mustafa’nın taşı’ derler. Bizim bir arkadaşın babasını domuz öldürdü.

Dalaman Üretim Çiftliği'nde, çiftliğin mahsullerini korumak, domuzları avlamak için, ormancılar, bizi çağırdı. Köpekleri saldı. Köpekler, birinci postada avı bulamadılar. İkinci postada buldular. Bir arkadaşım, kanalın yanından bana seslendi, ben de yanına yanaşım. Köpekler, yukarıdan domuzu kaldırdı, ateş edip domuzu yaraladık. Ben, çaydan tarafa gittim. Yaralı domuz, benim yanıma doğru geliyordu. Gelip ormana saplandı domuz. Köpekler de koşup geldi. Vurulan domuzu bıçakladık. Bir arkadaş da, domuzla sıkayım derken, kendi köpeğini vurdu. Kıyafetlerimizi çıkarıp köpeği içine koyduk, veterinerine götürdük ama kurtarılamadı. Böylece, mahsullere zarar veren en büyük domuzu öldürdük. Bir turist gelip, vurduğumuz domuzla üç yüz milyon verip aldı. O parayı da, köpeklerin masrafına verdik ve oradan ayrıldık” (K.Ş. 25).

“Adamın biri, avdan dönüp, kahveye gelip oturmuş. Başlamış anlatmaya. ‘Arkadaş, bu sabah ava gittim dağa. Önüme bir bıldırcın çıktı, sıktım, attım torbaya. Az ileri vardım, önüme bir tavşan çıktı, sıktım, attım torbaya. Biraz daha ileri gittim, koca bir geyik, sıktım, attım torbaya. Az daha ileri gittim, bir domuz çıktı karşıma’ derken, oradan bir adam çıkmış. “Onu da ativer torbana da görelim” demiş” (K.Ş. 20).

“1952 yılında ilkokuldayım. O zaman deve boldu bizde. Son iki tane devemiz kalmıştı. Birinin doğum zamanı yaklaşmıştı. Babam, bize, deveyi bulup getirmemizi söyledi. Günlerden cumaydı. Cuma namazında herkes, yarın Bozdağ'da domuz avı var, diye konuştu. Ben, rahmetli ağabeyimle Kırçagedire'ye kadar gittim. ‘Ağabey, sen bu tarafa git, ben diğer tarafa, hangimiz bulursa havaya silah atsin’ dedim. Ben domuz avına kaçmayı düşünüyordum. O zaman yanımda Çakır var, köpek. Tam avcılar geldi, benim köpek havlamaya başladı. Avcılara, ‘galiba şu tarafta bir şey var’ dedim. Bir baktım ki ala boncuk gibi bir şey akıp geliyor. Leoparmış. Nereden kaçmışsa bizim dağlara gelmiş. Baktım, benim üzerime geliyor, bir kurşun attım, boşluktan geçmiş. Yattı, kalktı bu, bir daha gitti. Ancak fazla gidemedi.

Tüm avcılar, köpekler toplandı başına. Arkadaşım, tüfeği sıkacağı sırada, hayvan, ayaklarını havaya kaldırdı. Silah havaya atıldı. Leopar, tırnaklarını çıkardı ve arkadaşın kafa derisi yüzüldü, omuzları çizildi. Leopar, arkadaşı, ayaklarının altına aldı. ‘İsmet, kurtar beni’ diye bağırdı. Benim, korkudan ödem koptu. Silahı sıksam ikisi birden vurulacak. Köpekler etrafını sardı. Bu sefer benim üzerime koşmaya başladı. Ali Nevzat adlı bir arkadaş, kafasına kurşunu sıktı ve hayvan öldü. Ama iki yaralı vardı. Yaralıları gönderdik eşekle. Deriyi yüzdük, sırtlandık, köye getirdik. Bana dediler ki, ‘Sen bu hayvanı vurdun, yaralı da var. Bunlar ölürse seni hapse atarlar.’ Ben kaçtım, halamlara geldim. Meğer gazeteciler falan gelmiş, bana bir yıllık cephane vereceklermiş. Beni korkuttukları için saklandım. Babam beni buldurdu. Leoparı, sırığa geçirdik, halka

gösterdik. Kargınkürü köyünden bir kadın, hayvanı görünce bayıldı, düştü” (K.Ş. 22).

IV. Sonuç

Yukarıda verilen bilgiler ışığında, Dalaman (Muğla) yöresinden tespit edilmiş avcılıkla ilgili inanış ve pratikler hakkında şu kısa değerlendirmeleri yapmak mümkündür:

1. “Kovalamaca” adıyla bilinen av, önceleri bir geçim kaynağı olarak görülürken, günümüzde atalardan öğrenilen bir spor, gelenek olarak nitelendirilmektedir.

2. Ava çıkış zamanının tespitinde, her ne kadar bazı geleneksel unsurlar korunsa da, inanç boyutu yavaş yavaş bir kenara bırakılmış ve devletin belirlediği günlere yayma eğilimi başlamıştır. Modern hayatın getirdiği şartların etkisiyle av, cumartesi, pazar ve çarşamba günleri av komisyonunun bildirdiği sahalarda yapılmaktadır.

3. Araştırma bölgemizde, ava çıkılmadan önce, avın uğurlu ve bereketli olmasına yönelik kimi sözlerin (“Avın kanlı olsun”, vd.) sarf edilmesinin yanı sıra, bazı pratikler de gerçekleştirilmektedir. Bu pratiklerin başında, tüfeğin akşamdan tavuk kümesinin önüne uzatılması ve tavukların tüfeğin üzerinden atlatılması gelmektedir. Bu uygulamada kanaatimizce, tavuğun doğurganlığı ve bereketi simgelemesi, uçamayan bir kuş cinsini temsil etmesi etkili olmuştur.

4. Avdan önceki uğursuzluğu yok etmede, yaşlı kadınların önemli bir rol oynadıklarını söylemek mümkündür. Yaşlı kadınlar, gerek av tüfeğini şalvarının içinden geçirerek, gerekse dua okuyarak uğursuzluğu ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar.

Kanaatimizce bu uygulamanın yaşlı ve deneyimli insanlara karşı beslenen saygıyla bir ilgisi vardır. Nitekim Türk devlet teşkilatında, hanların ve beylerin yanında yer alıp onlara akıl veren devlet yönetiminde önemli görevler üstlenen ak sakallı ve bilge kişiler her zaman mevcut olmuştur. Bu kişiler, sahip oldukları güçlerle büyük saygı ve itibar görmüşlerdir (Yıldırım, 1999: 506-507).

5. Araştırma bölgemizde domuz, insanlara zarar verdiği için avlanmakta; ancak, dinen haram olduğu için yenilmemektedir. Kartal, karga, saksağan, atmaca gibi hayvanların da kursakları olmadıkları, geviş getirdikleri ve çatal tırnaklı olup leş yedikleri için eti yenilmemektedir. Kumru ve güvercinine kutsal kuşlar olarak bakılmaktadır.

Türkler başlangıçtan beri domuz eti yemiyorlardı. “Yaban domuzu”, Türklerde kötü ruhlu ve yırtıcı bir hayvan olarak görülüyordu. Bazı

Altay dualarında, “Gök kaban, (yaban domuzu), sen cinlerin en yamanı ve en kötüsün” deniyordu (Ögel, 2002: 541). Manas destanında da, “Kara Kaban” sözü geçiyordu (Yıldız, 1995: 537-904). Masallarımızda da domuz, kötü bir motif olarak karşımıza çıkmakta, dolayısıyla, Türklerin geleneklerinde domuz iyi bir yer tutmamaktadır.

Altay Türkleri arasından V. İ. Verbitskiy tarafından derlenip yayımlanan tufan efsanesinde (İnan, 2000: 22-23), gemiyle sular üstünde yükselen kutsal kişi (Altay Türklerinde Nama), gemi karaya oturduğunda suyun derinliğini öğrenmek için çeşitli kuşları görevlendirmektedir. Nama sırasıyla önce kuzgunu, sonra saksığanı, daha sonra kargayı ve en son olarak da güvercini gönderir. Kuzgun, saksığan ve karga çıktıkları yolculukta bir leşe konarlar ve asıl işlerini ihmal ederler. Nama'nın gönderdiği kuşların en sonuncusu olan güvercin, gagasında bir dal ile geri döner ve böylece karanın yakınlarda olduğu anlaşılır. Nama, leş başında oyalanıp kalan kuzgun, karga ve saksığanı kargayıp onların kıyamete kadar leşe geçinmelerini söyler. Verilen görevi yerine getiren güvercine de, kendisinin sadık hizmetçisi olduğunu, kıyamete kadar kendi evlatlarıyla birlikte yaşamasını söyler. Türk inanış sistemi, tufanla ilgili bu efsane vasıtasıyla saksığan, kuzgun ve karganın neden leş yiyerek, güvercinin ise neden insanlarla birlikte ve onlara sadık bir kuş olarak yaşadığını açıklamaya çalışmıştır (Aça, 1999: 53-57). Tevrat'ta, Nuh, gönderdiği kuzgunun bir leş üzerine konup verilen görevi unutmaması üzerine, güvercini gönderir ve güvercin ağzında yeni koparılmış bir zeytin dalıyla geri döner (İslam Ansiklopedisi, 1993: 345).

Altay, Kazak, Tatar (Kazan-Sibirya, Dobruca-Kırım), Başkurt ve Uygur Türkleri arasında yaygın olarak bilinen Kozi Körpeş Bayan Sulu destanında da, kahramanın sözlüsü ya da sevgilisiyle haberleşmesini sağlayan kanatlı haberci turgaydır. Destanda turgay, turna, boskara ve kaz olumlu bir karakter sergilerken, karga, saksığan ve kuzgun da tufan mitlerindeki gibi olumsuz bir karakteri temsil etmektedir (Aça, 1998).

6. Avlanan avdan pay verme âdetinin bugün de yaşamakta olduğunu tespit ettik. Dede Korkut Kitabı'ndaki üçüncü boyda, Banu Çiçek'in dadısı Kısırcı Yenge, Beyrek'in nişanlısının otağı önünde vurduğu geyikten pay ister. Beyrek, ‘ben avcı değilim, bey-oğlu beyim, hep size’ der (Ergin, 1997: 122).

Hasan Eren, Doğu Anadolu ve Azerbaycan Türkleri arasında, avlanan avdan bugün de yaşamakta olan ‘pay verme’ âdetinin, Altay Türkleri arasında ‘uçu’ adı altında bulunduğunu, bu adete Şorlar, Soyotlar ve Kazaklarda rastlandığını, hatta Soyotlarda bu adeti yerine getirmeyene 40-60 sopa çekildiğini, Kırgızlarda Soğa (Soğat) kelimesinin ‘savaşta veya avda elde edilen ganimetten verilen hediye’ anlamına geldiğini açıklamaktadır.

Yazar, Yakutlarda, Moğollarda, Kırgızca ve Kazakçada, Divan'ıu Lugati't-Türk'te ve Çağatay sözlüklerinde, Babürname'de bu âdeti anlatan kelimeler bulunduğunu belirtmektedir (Gökyay, 2000: CCCXII).

KAYNAK ŞAHISLAR

1) Adı Soyadı: **Durali İlhan,**

Doğum Tarihi: 1964, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: Lise mezunu, Mesleği: Çiftçi

2) Adı Soyadı: **Ekrem İlhan,**

Doğum Tarihi: 1936, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: Ortaokul mezunu, Mesleği: Çiftçi

3) Adı Soyadı: **İbrahim Orhan,**

Doğum Tarihi: 1934, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: Ortaokul mezunu, Mesleği: Çiftçi

4) Adı Soyadı: **Osman Tanış,**

Doğum Tarihi: 1931, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Çiftçi

5) Adı Soyadı: **Ramazan Orhan,**

Doğum Tarihi: 1952, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: Lise mezunu, Mesleği: Memur (Emekli)

6) Adı Soyadı: **İsmail Çelik,**

Doğum Tarihi: 1959, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: Lise mezunu, Mesleği: Esnaf

7) Adı Soyadı: **Bayram Aydoğan,**

Doğum Tarihi: 1950, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Emekli

8) Adı Soyadı: **Mustafa Çelik,**

Doğum Tarihi: 1951, Doğum Yeri: Fethiye / Muğla,

Tahsili: Lise mezunu, Mesleği: Emekli

9) Adı Soyadı: **Baki Kurt,**

Doğum Tarihi: 1946, Doğum Yeri: Çameli / Denizli,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Emekli

10) Adı Soyadı: **Efraim Dilber,**

Doğum Tarihi: 1939, Doğum Yeri: Şumnu / Bulgaristan,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Emekli

11) Adı Soyadı: **Durmuş Çapkın,**

Doğum Tarihi: 1940, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Emekli

12) Adı Soyadı: **Selahattin Altın,**

Doğum Tarihi: 1942, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Emekli

13) Adı Soyadı: **Mehmet Yavuz,**

Doğum Tarihi: 1958, Doğum Yeri: Gürköy / Dalaman / Muğla,

Tahsili: Lise mezunu, Mesleği: Esnaf

14) Adı Soyadı: **Hikmet Karaoğlan,**

Doğum Tarihi: 1947, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Çiftçi

15) Adı Soyadı: **Ali Yaşar,**

Doğum Tarihi: 1943, Doğum Yeri: Gürköy / Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Çiftçi

16) Adı Soyadı: **Abbas Dikmentepe,**

Doğum Tarihi: 1944, Doğum Yeri: Fethiye / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Emekli

17) Adı Soyadı: **Remzi Şahin,**

Doğum Tarihi: 1934, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul 3. sınıftan terk., Mesleği: Çiftçi / Arıcı

18) Adı Soyadı: **Bayram Karadevran,**

Doğum Tarihi: 1941, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Çiftçi (Emekli)

19) Adı Soyadı: **Hayrullah Aydoğan,**

Doğum Tarihi: 1949, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Çiftçi (Emekli)

20) Adı Soyadı: **Ahmet Okur,**

Doğum Tarihi: 1959, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: Lise Mezunu, Mesleği: Memur

21) Adı Soyadı: **Muharrem Hınıslioğlu,**

Doğum Tarihi: 1938, Doğum Yeri: Elazığ,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Avcı Derneği Başkanı

22) Adı Soyadı: **İsmet Çetin,**

Doğum Tarihi: 1939, D. Yeri: Şerefler Köyü / Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Emekli (Şoför)

23) Adı Soyadı: **Mahmut Alalan,**

Doğum Tarihi: 1951, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: Ortaokul mezunu, Mesleği: Çiftçi

24) Adı Soyadı: **Afer Hoplar,**

Doğum Tarihi: 1947, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Emekli İşçi

25) Adı Soyadı: **Mustafa, Yılmaz,**

Doğum Tarihi: 1340, Doğum Yeri: Dalaman / Muğla,

Tahsili: İlkokul mezunu, Mesleği: Esnaf (Avcı Derneği Başkanı)

KAYNAKLAR

AÇA, Mehmet, (1998), *Kozı Körpeş-Bayan Sulu Destanı Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi.) C. 3. Konya.

AÇA, Mehmet, (1999), “Tufan’ın Kuşları ve Kozı Körpeş-Bayan Sulu Destanındaki Bazı Kuşlar”, *Milli Folklor*, 6 (42): 53-57.

DUYMAZ, Ali, (1998), “Dede Korkut Kitabı’nda Alplığa Geçiş ve Topluma Katılma Törenleri Üzerinde Bir Değerlendirme”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1998 / I*: 39-50.

ERGİN, Muharrem, (1997), *Dede Korkut Kitabı I Giriş-Metin-Faksimile*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- ERGİN, Muharrem, (1988), *Oğuz Kağan Destanı*, Hülbe Yayınları, Ankara. (Eser, Wilhelm Bang ve R. Rahmeti Arat'ın 1936'da, İstanbul'da, Türkçe olarak yayımladıkları "*Oğuz Kağan Destanı*" adlı kitaptan alınmıştır.)
- GÖKYAY, Orhan Şaik, (2000), *Dedem Korkudun Kitabı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- İNAN, Abdülkadir, (2000), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara.
- İslam Ansiklopedisi* (1993), C. 9, İstanbul: 345.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, (2004), *Edebiyat Araştırmaları I*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ÖGEL, Bahaeddin, (2002), *Türk Mitolojisi II*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara.
- TOGAN, Zeki Velidi, (1982), *Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- YILDIRIM, Dursun, (1999), "Dede Korkut'tan Ozan Barış'a Dönüşüm", *Türk Dili*, S. 570, Haziran: 506-507.
- YILDIRIM, Dursun, (1998), "Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler", *Türk Bitiği*, Akçağ Yayınları, Ankara: 37-42.
- YILDIZ, Naciye, (1995), *Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÖKALP, Ziya, (1976), *Türk Medeniyeti Tarihi*, Hazırlayanlar: Kâzım Yaşar Koprıman-Afşar İsmail Aka, Güneş Matbaacılık T. A. Ş., İstanbul.